

Arvoa taiteelle

VISUAALISEN ALAN TAITEILIJOIDEN TEKIJÄNOIKEUSYHDISTYS KUVASTO RY:N (KUVASTO) LAUSUNTO

Valmistautuminen EU:n komission Digitaalisia sisämarkkinoita (Digital Single Market) koskevaan strategiaan

Ohessa Kuvaston näkökohtia muodostettaessa Suomen kantaa komission digitaalisia sisämarkkinoita koskevasta strategiasta. Kuvasto on Luovan työn tekijät ja yrittäjät Lyhty:n jäsen, ja viittaamme lisäksi Lyhdyn lausuntoon.

Kuvaston jäsenliittoja ovat Suomen Taiteilijaseura, Taidemaalariliitto, Suomen Kuvanveistäjäliitto, Suomen Taidegraafikot, Suomen Kuvataidejärjestöjen Liitto, Valokuvataiteilijoiden Liitto, MUU ry ja Teollisuustaiteen Liitto Ornamo.

YLEISTÄ

Suomen kannanmuodostuksessa on mielestämme kiinnitettävä erityinen huomio tekijöiden asemaan ja tekijänoikeuksiin perustuvien ansaintamallien kehittämiseen digitaalisessa ympäristössä.

Suomen asemoitumiselle antaa osaltaan pohjaa valtioneuvoston periaatepäätös aineettoman arvionluonnin kehittämisohjelmasta (17.4.2014). Ohjelman keskeisenä tavoitteena on vahvistaa suomalaisen kulttuurin tuotannon taloudellista perustaa ja siten varmistaa kansakunnan henkisen pääoman ylläpito ja uusiutuminen. Tekijänoikeuksia koskevat rakenteet vaikuttavat osaltaan tämän tavoitteen toteutumiseen.

Euroopan Yhteisön toimenpiteiden tulee edistää digitaalisten markkinoiden vakaata kehitystä. Pienillä kielialueilla kokonaisuun kulttuurin osa-alueisiin liittyy myös markkinoiden koon aiheuttamia olosuhteita, jotka huomioitava harkittaessa tekijänoikeuslain muutoksia yhteisön tasolla. Yhteisön tason tekijänoikeuslainsäädännön kehittämisessä tuleekin korostaa oikeudenhaltijoiden sopimusvapauden merkitystä, kulttuurisen monimuotoisuuden edistämistä sekä EU-lainsäädännön toissijaisuusperiaatetta.

Kuvasto ei kannata yhtä yhteistä yhteisön tason tekijänoikeuslainsäädäntöä. Yhteisön tekijänoikeuslainsäädäntöä on syytä kehittää selvittämällä asiakohtaisesti, onko sille tarvetta.

Tekijänoikeuden rajoituksia tulisi lähtökohtaisesti säätää vain niissä tapauksissa, joissa teosten käyttö ei muutoin ole mahdollista, ja tekijänoikeuden rajoittaminen on perusteltua. Tekijänoikeuden rajoitukset ovat olemassa tärkeitä yhteiskunnallisista syistä, eikä esimerkiksi yksityistä liiketoimintaintressiä tule käyttää tekijänoikeuden rajoituksen perusteena. Tekijänoikeuden rajoittamista ei siis tule ensisijaisesti nähdä markkinoiden sääntelyn mekanismina.

TEOSTEN RAJAT YLITTÄVÄ KÄYTTÖ

Kuvataiteen alalla on jo olemassa sopimussisenssiin perustuvia pohjoismaisia järjestelyjä, jotka helpottavat rajat ylittävää teosten käyttöä. Yleisemminkin olisi aiheellista tutkia, voidaanko sopimussisenssin nojalla tehtyjä sopimuksia joissain tapauksissa hyödyntää rajat ylittävässä lisensioinnissa. Tekijänoikeusjärjestöjen yhteistyö ja sopimussisenssi yhdessä voivat edesauttaa ratkaisuja muuttuvassa toimintaympäristössä.

TEKIJÄNOIKEUDEN RAJOITUKSET

EU:n jäsenvaltioilla on osin erilaisia oikeudellisia perinteitä ja käytäntöjä jotka ovat vaikuttaneet paikallisten markkinoiden kehittymiseen. Rajoitusten alueellisuus tukee oikeuksien lisensiointia ja jäsentää paikallisia markkina-alueita. Kannattammekin yhteisöläisä sääntöä joustavaa lähtökohtaa, joka perustuu yhteisön tason valinnaisiin tekijänoikeuden rajoituksiin. Yhteisön tasoiset pakolliset tekijänoikeuden rajoitukset jäykistäisivät systeemiä eivätkä mielestämme olisi hyödyllisiä.

Teosten käytöstä sopiminen alueellisesti ei ole lähtökohtainen ongelma. Teosten käyttömarkkinat ovat pääosin paikallisia ja on tärkeää ja yhteisön tavoitteiden mukaista, että tähän ei puututa. Vakaa oikeudellinen toimintaympäristö on erityisen tärkeää nykyisessä markkinatilanteessa. Sisältöjä verkossa hyödyntäville toimijoille, jotka eivät investoi sisältötuotantoon, ei tule antaa perusteetonta etua oikeudenhaltijoiden kustannuksella. Tekijänoikeus tulee nähdä tekijöille tärkeänä mahdollisuutena lisätuloihin, jotka osaltaan vahvistavat tekijöiden ammatillista asemaa. Jo nyt on nähtävissä, erityisesti kuvataidetta koskevien tekijänoikeuden rajoitusten kohdalla, että rajoitukset rajaavat kohtuuttoman paljon kuvataiteilijan mahdollisuutta ansaita oikeuksillaan.

MUISTIORGANISAATIOIDEN ASEMASTA

Opetus- ja kulttuuriministeriö, Kansallisgalleria sekä Kuvasto sekä Kopiosto allekirjoittivat syksyllä 2014 sopimuslisenssiin perustuvan sopimuksen kotimaisen taiteen välittämisestä Kansallisgallerian virtuaaligalleriassa. Tämä oli hyvä avaus muistiorganisaatioiden aineistojen käytön lisensioinnissa. Sopimusten syntymiselle on kuitenkin edelleen tunnistettavissa haasteita. Näitä ovat erityisesti kirjasto-, arkisto- ja museolaitoksen heikko rahatilanne sekä tekijänoikeuslain tulkinnallisuus, ja kuvataiteen osalta erityisesti rajoitussäännösten rooli. Lainsäädännön tulkinnallisuudesta on kuvataiteen kohdalla pahimmillaan ollut seurauksena, että museolaitoksen edustajat ovat joutuneet rajaamaan omia mahdollisuuksiaan ja keskittymään lain rajoitussäännöksiin, jotka antaisivat heille ilmaiset käyttöoikeudet sen sijaan, että saisivat vakavasti käyttää ammattitaitoaan sopimusratkaisujen edistämiseen.

Yhteisötasolla tulisi ehdottomasti pyrkiä vahvistamaan teosten käyttöä koskevia lisensiointiratkaisuja. Muistiorganisaatioiden kehittämisessä tulee näkyä julkisen vallan tasapuolisuus suhteessa eri osapuolten intresseihin. Euroopan yhteisön olisi tarkasteltava laajasti luovan talouden menestymisen edellytyksiä. Muistiorganisaatioiden toimintaa ei kannata ohjata sellaiseen suuntaan, joka on omiaan asettamaan oikeudenhaltijat ja muistiorganisaatiot toisiaan vastaan, ja vaarantaa näin aineettoman arvon luomisen mahdollisuuksia. Opetus- ja kulttuuriministeriön tuoreessa hallitusohjelmassa on lupaavia kirjauksia koskien muun muassa muistiorganisaatioiden oikeuksien hankinnan rahoitusta.

HYVITYSMAKSUSTA

Hyvitysmaksu kompensoi oikeudenhaltijoille teosten laajaa yksityistä käyttöä. Tietoyhteiskuntadirektiivin mukaisesti teosten yksityinen kopiointi on sallittua vain kohtuullista hyvitystä vastaan. Tämä on tekijänoikeuden haltijoiden aseman ja markkinatasapainon säilyttämiseksi tehostuvassa teknologisessa ympäristössä hyvin tärkeää. Jos teosten yksityinen kopiointi tapahtuu pilveen tai muuhun tarjottuun palveluun, tulee hyvityksen koskea myös niitä. Palveluiden tarjoajat eivät saa hyötyä oikeudenhaltijoiden kustannuksella ilman, että oikeudenhaltijat saavat kohtuullisen hyvityksen.

MUUTAMA HUOMIO TEKIJÄNOIKEUDEN KÄSITTEISTÄ

Tulkinnallisuudet tekijänoikeuden keskeisten käsitteiden kohdalla muodostavat pahimmillaan esteen markkinoiden kehittymiselle. Jos tulkinnallisuus on yhteisön laajuinen, on haitallinen vaikutus vastaavan suuruinen. EU-tuomioistuimen viimeaikaiset tulkinnat yleisön saataville saattamisen käsitteestä herättävät kysymyksiä siitä, mihin suuntaan tämä digitaalisten sisältömarkkinoiden kannalta keskeinen oikeudellinen sääntelymekanismi on kehittymässä. Olisi syytä harkita, olisiko esimerkiksi komissiolla käytettävissä keinoja tulkintalinjan vahvistamiseksi sellaiseksi, että yhteisössä omaksuttu tulkinta on varmasti yhteensopiva tekijänoikeuden kansainvälisten sopimusten kanssa. Alan toimijoiden kannalta oikeusvarmuus näissä kysymyksissä on ratkaisevan tärkeää.

Oikeudenhaltijan yksinoikeutta tulisi vahvistaa erityisesti, kun kyseessä on taloudellisen hyödyn tavoittelu käyttämällä laajasti ja järjestelmällisesti toisten toimijoiden verkkoon laittamaa aineistoa linkittämällä ja tarjoamalla sitä yleisön käyttöön. Erilaisten linkkien tekijänoikeudellinen asema kaipaava tältä osin edelleen selventämistä. Linkkien tekijänoikeudellisessa tarkastelussa tulee linkitystekniikan ja -tavan ohella kiinnittää huomio osapuolten tilannekohtaisiin perusteluihin intresseihin.

Helsingissä maaliskuun 26. päivänä 2015

Tommi Nilsson
Toiminnanjohtaja
Kuvasto ry